

Inbreng Jan Tamerus in RTG Uitwerking Pensioenakkoord dd 4 november 2020

Motto

Vergroot draagvlak en rust door het geven van duidelijkheid en ruimte!

Blij met de uitwerking van het pensioenakkoord,.....

Ik ben blij met het feit dat sociale partners met het kabinet tot een uitwerking zijn gekomen van het pensioenakkoord. Blij dat de nominale garantie wordt ingeruild voor een reële ambitie. Daardoor kunnen we – eindelijk! - de doodlopende weg van marktwaardering van pensioenverplichtingen verlaten. Doodlopend omdat we daarmee onze pensioenen tot speelbal hebben laten worden van de marktrente. En we nu al jaren zeggen dat de financiële positie van onze pensioenfondsen slecht is, dat we daarom de pensioenen niet kunnen indexeren en mogelijk zelfs moeten korten. Het gaat onder de huidige omstandigheden helemaal niet slecht met onze pensioenfondsen. Een dekkingsgraad tussen de 85 en 90% bij een rekenrente van 0,25% (PFZW 20 okt), dat is gewoon een prima prestatie.

We slaan een nieuwe weg in. Een weg waarin geen aanspraken meer worden toegezegd, waardoor we niet meer hoeven te waarden tegen de marktrente. Een weg waarin de sterke punten collectiviteit, solidariteit en verplichtstelling daadwerkelijk worden behouden. Een weg ook waarin de 31-12 zekerheid plaats maakt voor een continuïteitsdoelstelling en een beleggingsbeleid waarin het financiële rendement hand in hand kan gaan met het behalen van maatschappelijk rendement.

..... maar wel zorgen over het draagvlak

Dat betekent niet dat ik geen zorgen heb en geen verbeterpunten zie; punten om het draagvlak zo groot mogelijk te maken. Voor dat laatste is vooral ook nodig dat er snel duidelijkheid komt over de overgangperiode en de transitie. Daartoe zou de Kamer de Minister kunnen aanmoedigen om decentrale partijen (cao-tafel(s) en hun pensioenfondsen) ruimte te geven voor maatwerk om het stelsel, de overgangperiode en de transitie zodanig in te richten dat het hun deelnemers het beste dient. *Heb de moed om in deze tijd van ongekende disruptie en radicale onzekerheid juist zo min mogelijk dicht te regelen; om te voorkomen dat onverwachte omstandigheden tot ongewenste en onbillijke uitkomsten leiden.*

Ik noem vier punten die het draagvlak voor de invoering kunnen vergroten.

In een bijlage ga ik nader op elk van de punten in en laat ik zien wat we kunnen winnen met deze punten.

1. *Wees eerlijk over het loslaten van de zekerheid, ook over het verleden en richt een overgangsregime in, zoveel mogelijk anticiperend op de regelgeving in de nieuwe pensioencontracten.*

We hebben de knoop doorgehakt, we gaan stoppen met defined benefit. Ook over het verleden, althans voor fondsen die kiezen voor invaren. Dat betekent dat we met terugwerkende kracht de zekerheid onder de aanspraken vandaan halen. En na het invaren kennen we zelfs helemaal geen aanspraken meer.

Dat vraagt een statement. Dat statement zou als volgt kunnen luiden: wij zijn gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat de zekerheid van defined benefit niet langer is vol te houden. De aanhoudend lage rente maakt deze zekerheid prohibitief duur en leidt tot een langjarig niet geïndexeerd pensioen. Dat is niet wat wij beogen met het arbeidspensioen. De statement

wordt onderschreven door de Minister, DNB en door alle fondsen en hun cao-tafel(s) die kiezen voor het overgangsregime.

Werk in zo'n overgangsregime zoveel mogelijk vanuit de filosofie van de nieuwe contracten. In het bijzonder door voor de 'waardering van de aanspraken' te werken met een projectierendement en dat ook te hanteren in de transitie bij het omrekenen van de opgebouwde defined benefit aanspraken naar vermogen. De aanspraken worden daarbij niet aangetast, alleen de waarde verandert.

- 2. Geef partijen en hun fondsen die daarom vragen extra financiële ruimte in de vorm van een overheidslening voor de compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek.*

Laat fondsen die een lening willen in hun jaarrekening over 2020 het bedrag opnemen ter grootte van de compensatie die zij in totaal zouden moeten geven om alle deelnemers volledig te compenseren. Daarnaast vermelden zij het bedrag dat zij in evenwichtige afweging zouden willen compenseren. Dit bedrag zetten zij als 'Nog te betalen aan deelnemers' op de passiefzijde van hun balans. Ten slotte vermelden zij het bedrag dat zij willen lenen. Dat zetten zij op de actiefzijde van hun balans.

- 3. Geef partijen en hun fondsen de ruimte om het beleggingsbeleid inclusief life cycle toedeling van rendementen, de regels voor de omvang en vullen cq onttrekken van de solidariteitsreserve en de spreidingsperiode van schokken in samenhang in te vullen. Geef partijen en hun fondsen daarbij ook de ruimte om in het bijzonder keuzes te maken in wat zij willen beschermen in het beschermingsrendement.*

We moeten snel af van de idee - en regel in het huidige toezicht - dat staatsobligaties risicovrij zijn. Doordat de rente zo extreem laag is geworden, zijn zij eerder een groot risico. Dat betekent dat we niet alleen moeten stoppen met het toezeggen van aanspraken, maar dat ook het beleggingsbeleid op de schop moet. Niet de dekkingsgraad en de rente zijn het grootste risico maar een bestendig en stabiel reëel rendement.

Dat we de solidariteit als pijler handhaven moeten we niet alleen met de mond belijden, we moeten de risicodeling en –spreiding ook echt body geven. Een solidariteitsreserve die gemiddeld in de tijd een omvang heeft van 3% van de som van de persoonlijke pensioenvermogens zoals het CPB, op basis van de regels die nu zijn opgenomen in het uitwerkingsakkoord, heeft berekend, is daartoe onvoldoende. Bedacht dient te worden dat deze solidariteitsreserve het cement is dat de persoonlijke pensioenvermogens bij elkaar moet houden.

- 4. Overweeg om in de pensioenwet vast te leggen dat de toegezegde premie is gebaseerd op een afgesproken na te streven ambitie in termen van een vervangingsratio met koopkrachtbehoud na pensioeningang. En ook de verantwoordelijkheid van het pensioenfonds vast te leggen voor de monitoring, rapportage aan de cao-tafel en communicatie naar de deelnemers.*

Het helpt de cao-tafel bij het managen van de arbeidsvoorwaarde pensioen. Het helpt het pensioenfonds bij de eerlijke en duidelijke boodschap aan de deelnemers. En het helpt in het verwachtingsmanagement bij alle drie de partijen.

Bijlage bij Inbreng Jan Tamerus in RTG Uitwerking Pensioenakkoord dd 4 november 2020

Ad 1. Geef partijen en hun fondsen die daarvoor opteren de ruimte voor een overgangsregime voor de periode vanaf nu tot de daadwerkelijke ingang van ons nieuwe pensioenstelsel en de transitie daar naar toe.

We hebben de knoop doorgemaakt, we gaan stoppen met defined benefit. Ook over het verleden, althans voor fondsen die kiezen voor invaren. Dat betekent dat we met terugwerkende kracht de zekerheid onder de aanspraken vandaan halen. En na het invaren kennen we zelfs helemaal geen aanspraken meer.

Dat vraagt een statement. Dat statement zou als volgt kunnen luiden: wij zijn gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat de zekerheid van defined benefit niet langer is vol te houden. De aanhoudend lage rente maakt deze zekerheid prohibitief duur en leidt tot een langjarig niet geïndexeerd pensioen. Dat is niet wat wij beogen met het arbeidspensioen. De statement wordt onderschreven door de Minister, DNB en door alle fondsen en hun cao-tafel(s) die kiezen voor het overgangsregime. Daartoe hebben zij de tijd tot 15 maart 2021. Nb die tijd is nodig om in afstemming ook met het verantwoordingsorgaan de volgende besluiten te nemen

- De daadwerkelijke keuze voor het overgangsregime;
- Het principe-besluit de opgebouwde aanspraken in te varen, een noodzakelijke voorwaarde om de verplichtingen per direct 'af te waarderen' en
- Of een lening wordt gevraagd voor de compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek.

Op dit statement volgt dan:

Ik (= de Minister) geef met instemming van DNB en AFM fondsen die met hun cao-tafel(s) en met instemming van hun verantwoordingsorgaan daarvoor kiezen en deze boodschap luid en duidelijk brengen, in de vorm van een overgangsregime de mogelijkheid de huidige pensioenverplichtingen, vooruitlopend op de transitie en het invaren, af te waarderen. Anders gezegd, de waardering in lijn te brengen met wat we beogen met het nieuwe stelsel, een reële ambitie. De zekerheid, die de waarde van de verplichtingen tot het huidige hoge niveau heeft doen oplopen, schaffen we met terugwerkende kracht af. Daarom kunnen we de *waarde* van uw pensioen verlagen. Uw opgebouwde pensioenaanspraken houden we intact, maar de zekerheidsbelofte onder die aanspraken vervalt.

In plaats van tegen de rts met ufr mogen deze fondsen hun 'verplichtingen' (nb met het plaatsen van ' ' tekens geef ik aan dat het niet meer gaat om de harde verplichtingen volgens defined benefit) met ingang van heden berekenen tegen een prudent ingeschat langjarig reëel portefeuille rendement. Om er voor te zorgen dat de 'premiedekkingsgraad' ten minste 100% is, moet de premiediscvoet ten minste gelijk zijn aan die prudente langjarige inschatting van het reële portefeuille rendement. Dit leidt tot een fondsspecifieke inschatting van het projectierendement, dat afhankelijk is van het beleggingsbeleid, de verwachte bestandsontwikkeling en de risicohouding (lees: de mate van prudentie) die fondsen met hun deelnemers overeen komen.

[NB een percentage van 2% lijkt - ook historisch - langjarig prudent. We zouden er voor kunnen kiezen dit percentage als maximum als default te kiezen als discvoet onder de 'verplichtingen'.]

We lopen hiermee vooruit op de projectierendementen in de nieuwe contracten. Tegelijkertijd sluiten we hiermee aan bij de gangbare praktijk van de berekening van de gedempte kostendeekkende premie.

De ‘dekkingsgraad’ zal stijgen. Bij de huidige stand van de rente van zeg gemiddeld 0,3 zal bij de meeste fondsen de ‘dekkingsgraad’ stijgen tot boven de 100%. We spreken daarover het volgende af

- Er wordt alleen gekort als de ‘dekkingsgraad’, bepaald dus op het prudent ingeschatte reële portefeuille rendement, of de default van max 2%, twee jaar achtereen onder de 90% ligt.
- Voor eventuele indexering mag de ‘winst in dekkingsgraad’ niet gebruikt worden. Deze wordt geparkeerd voor de daadwerkelijke transitie. Nb alternatief is dat vanaf een ‘dekkingsgraad’ van 110% mag worden geïndexeerd volgens de regels van het oude (of nieuwe?) contract.

Bij de daadwerkelijke transitie worden de (afgewaardeerde) ‘aanspraken’ ingevaren tegen de nieuwe discontovoet cq de default van max 2%.

Wat winnen we hiermee?

Zonder uitputtend te zijn, noem ik

- Commitment van partijen, hun fondsen en de deelnemers via de instemming van het verantwoordingsorgaan. Door te kiezen voor het overgangsregime krijgt de Minister expliciet een ‘ja’ van de fondsen, en dat nog binnen deze kabinetsperiode.
- Duidelijkheid naar alle partijen: we gaan het doen!
- Duidelijkheid naar deelnemers en werkgever(s): we korten en indexeren vanaf nu niet meer op de rts met ufr; korten gebeurt tot aan de daadwerkelijke transitie alleen nog als de ‘dekkingsgraad’, bepaald op een prudente inschatting van een langjarig verwacht reëel projectierendement of op de default van max 2%, twee jaar achtereen onder de 90 ligt. Dit betekent ook dat de Minister verlost is van telkens weer een kortingsdilemma.
- We doen wat we zeggen: de zekerheid is onbetaalbaar geworden. Daarom stoppen we er direct mee. Het is zinloos, verwarrend en slecht voor het draagvlak om nog 5 jaar te werken met regels die je zojuist als onhoudbaar hebt afgeserveerd;
- Duidelijkheid in de zin dat deelnemers door deze ‘tussenstap’ zien dat de waarde van hun pensioen is verlaagd en niet hun pensioen zelf;
- Ruimte voor de fondsen en hun cao-tafel(s): zij kunnen kiezen, ze hoeven het overgangsregime niet te doen. Dan kunnen ze echter geen aanspraak maken op de voordelen ervan.

Ad 2. Geef partijen en hun fondsen die daarom vragen extra financiële ruimte in de vorm van een overheidslening voor de compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek.

In 2015 heb ik samen met twee – toen nog – APG collega’s in MeJudice¹ dit plan al eens geopperd.

¹ Jurre de Haan, Michel van Leuvensteijn en Jan Tamerus, ‘Maak overgangsschuld doorsneesystematiek expliciet voor pensioenfondsen’, MeJudice, 27 augustus 2015.

Laat fondsen die een lening willen in hun jaarrekening over 2020 het bedrag opnemen ter grootte van de compensatie die zij in totaal zouden moeten geven om alle deelnemers volledig te compenseren. Daarnaast vermelden zij het bedrag dat zij in evenwichtige afweging zouden willen compenseren. Dit bedrag zetten zij als ‘Nog te betalen aan deelnemers’ op de passiefzijde van hun balans. Ten slotte vermelden zij het bedrag dat zij willen lenen. Dat zetten zij op de actiefzijde van hun balans.

De leningsvoorwaarden zijn: rentepercentage is gelijk aan de transitierente i.c. de prudente inschatting van het langjarig reëel portefeuille rendement cq de default van max 2%; lineair af te lossen in bijvoorbeeld 10 of 20 jaar, te rekenen vanaf de daadwerkelijke overgang en afschaffing doorsneesystematiek. Het maatwerk houdt in dat het fonds en zijn cao-tafel(s) in afstemming met het verantwoordingsorgaan kiezen óf het van de leningsfaciliteit gebruik wil maken en tot welk bedrag.

Wat winnen we hiermee, in aanvulling op de ‘dekkingsgraad winst’ van ad 1?
Zonder uitpuittend te zijn, noem ik

- Meer financiële armslag voor de transitie. Dat maakt het voor fondsen gemakkelijker.
- Duidelijkheid naar de deelnemers toe; ‘ja’ zij worden gecompenseerd; zij zien ook tot welk bedrag en waarom dat afwijkt van het maximale als dat het geval is en zij zien of een lening is gebruikt en wat de voorwaarden daarvoor zijn.
- Compensatie kan per direct worden gegeven, geen ingroeiperiode is nodig.
- Er is (meer) ruimte om én de solidariteitsreserve een goede start te geven én om met een daadwerkelijk indexatieperspectief te starten. En wellicht om, waar fondsen en hun verantwoordingsorgaan dat evenwichtig achten, iets aan inhaalindexatie te doen. Vooral gepensioneerden en hen die pensioneren tussen nu en een jaar of tien worden hier blij van.
- We hebben niet de ‘ongemakkelijke’ afspraak nodig voor de dc-fondsen en hun deelnemers. Ook zij kunnen met zo’n lening in één keer overstappen op een leeftijdsonafhankelijke premie.
- De al dan niet terecht gedane beloftes – zoals ‘iedereen wordt gecompenseerd - bij de presentatie van de uitwerking van het akkoord kunnen beter worden waargemaakt.
- We doen wel een beetje aan uitstelfinanciering, maar wie doet dat in deze tijden niet. Dit kan het draagvlak wel een boost geven.

Ad 3. Geef partijen en hun fondsen de ruimte om het beleggingsbeleid incl life cycle toedeling van rendementen, de regels voor de omvang en vullen cq onttrekken van de solidariteitsreserve en de spreidingsperiode van schokken in samenhang in te vullen. Geef partijen en hun fondsen daarbij ook de ruimte om in het bijzonder keuzes te maken in wat zij willen beschermen in het beschermingsrendement.

We moeten snel af van de idee - en regel in het huidige toezicht - dat staatsobligaties risicovrij zijn. Doordat de rente zo extreem laag is geworden, zijn zij eerder een groot risico. Bovendien is door de lage rente de rendementsopbrengst uiterst gering dan wel zelfs negatief. Dat betekent dat we niet alleen moeten stoppen met het toezeggen van aanspraken, maar dat ook het beleggingsbeleid op de schop moet. Niet de dekkingsgraad en de rente zijn het grootste risico maar een bestendig en stabiel reëel rendement.

We moeten middels een beschermingsrendement niet beschermen tegen de rente. Waartegen wel is een vraag waarover besturen van de fondsen zich moeten buigen. Het *nieuwe* risico

voor gepensioneerden is een te grote volatiliteit in hun pensioen, een achterblijven van het pensioen bij de koopkrachtontwikkeling en schokken in het micro en macro langlevensrisico.

Daarenboven zullen gepensioneerden- net als de werkenden- meer en meer van hun pensioenfonds vragen te beleggen voor een schone, vrije en veilige woon- en leefomgeving. Ook dat vraagt een heroriëntatie op het beleggingsbeleid. En passant zullen deelnemers meehelpen hun pensioenfonds weer een maatschappelijke verantwoordelijkheid te geven. Het pensioenvermogen ligt klaar voor sociale woningbouw, infrastructurele verbeteringen, de klimaat- en energietransitie, de transitie in de landbouw om de voedselveiligheid te kunnen blijven bieden, de transitie in ons waterbeheer enz enz. We hebben daarvoor geen investeringsfondsen van Wopke-Wiebes nodig. We hoeven alleen maar het pensioenvermogen aan te wenden, waarover dan een stabiel reëel rendement wordt vergoed van ten minste 2%.

We schaffen de zekerheid af. Dat doen we in een tijd van radicale onzekerheid en disruptie. We doen het juist vanwege die toegenomen onzekerheden. Omwille van de betaalbaarheid moeten we juist dat risico omarmen en (veel) meer in aandelen beleggen waarbij we dan wel aandelen kiezen in bedrijven die bovengenoemde transities toejuichen, zelf najagen en mede mogelijk maken.

Afschaffen van de zekerheid betekent risico. Nu de werkgever als ‘lender of last resort’ is uitgestapt, is dat risico volledig van de deelnemers. Dat betekent dat het pensioenfonds als trustee moet zorgen dat die risico’s evenwichtig worden toebedeeld. Die evenwichtigheid moet in samenhang met de herijking van het beleggingsbeleid de komende jaren z’n beslag krijgen. Dan gaat het over de omvang van het risico en de toedeling ervan, dat alles ingebed in de belangrijke doelstelling van stabiliteit. Immers, van (grote) volatiliteit wordt niemand vrolijk en verzekeren tegen volatiliteit is niet langer houdbaar hebben we vastgesteld. En dat betekent risico delen en schokken uitsmeren in de tijd.

Daarin betrekken we ook de toekomst, de toekomstige deelnemers. Om de eenvoudige reden dat ‘taart vergroten door buiten de bestaande kring te kijken’ een beter pensioen oplevert voor alle generaties.

Dat we de solidariteit als pijler handhaven moeten we niet alleen met de mond belijden, we moeten de risicodeling en –spreiding ook echt body geven. Een solidariteitsreserve die gemiddeld in de tijd een omvang heeft van 3% van de som van de persoonlijke pensioenvermogens zoals het CPB, op basis van de regels die nu zijn opgenomen in het uitwerkingsakkoord, heeft berekend, is daartoe onvoldoende. Bedacht dient te worden dat deze solidariteitsreserve het cement is dat de persoonlijke pensioenvermogens bij elkaar moet houden. Dit om te voorkomen dat we om met Paul de Beer te spreken ‘de parel in de kroon laten verpulveren in miljoenen persoonlijke pensioenpotjes’.² Met een ‘ieder voor zich’ als uitkomst. Veelal betekent dat ‘allemaal te weinig’.

Geef fondsen met hun verantwoordingsorgaan de ruimte om hun ideale solidariteitsreserve vorm te geven in combinatie met het beleggingsbeleid en de spreidingsregels. Mochten we (=samenleving, fondsdeelnemers en de toezichthouders) vinden dat fondsen te veel ruimte nemen – wat ‘teveel’ dan ook is -, dan kan er altijd bij een eerste evaluatie corrigerende wetgeving volgen.

² Paul de Beer in Jan Tamerus en Coen van Dedem (red.), ‘Waartoe zijn pensioenfondsen op aarde’, pp. 51-58.

Wat winnen we hiermee?

Zonder uitpuittend te willen zijn, noem ik

- Betrokkenheid van deelnemers; zij krijgen het risico en hun fonds geven we de ruimte om dat als trustee voor hen en met hen te managen op een manier die hen past.
- We doen wat we zeggen – we handhaven de intergenerationele solidariteit - door de ruimte te geven om de solidariteit voldoende body te geven.
- Het voorkomt dat fondsen steeds minder beleggingsrisico durven nemen met een steeds lager pensioen tot gevolg.
- Het nodigt uit tot een debat in de fondsen en in de maatschappij over risico van beleggen en over de maatschappelijke rol van pensioenfondsen.
- Het nodigt tevens uit tot een maatschappelijk debat over de governance van pensioenfondsen; hoe kunnen we de governance versterken zodanig dat fondsen hun trustee-rol kunnen vervullen en intern en extern toezicht elkaar kunnen versterken, elk vanuit de eigen rol? Hoe kunnen we het mandaat van het bestuur door de deelnemers versterken?

Ad 4. Overweeg om in de pensioenwet vast te leggen dat de toegezegde premie is gebaseerd op een afgesproken na te streven ambitie in termen van een vervangingsratio met koopkrachtbehoud na pensioeningang. En ook de verantwoordelijkheid van het pensioenfonds vast te leggen voor de monitoring, rapportage aan de cao-tafel en communicatie naar de deelnemers.

We kennen straks alleen nog contracten waarin de werkgever/opdrachtgever een premie toezegt. Maar wel is afgesproken dat die premie gebaseerd moet zijn op een ambitie die partijen aan de cao-tafel afspreken. Dat is nodig. De tweede pijler is als aanvulling op de AOW dermate groot – omdat de AOW een voorziening is op basisniveau – dat AOW plus aanvullend pensioen samen de vervangingsratio moeten bieden voor de sociale doelstelling ‘het pensioen en de AOW samen moeten de gepensioneerde in staat stellen zijn uitgavenpatroon ook na pensioeningang in redelijke mate te kunnen voortzetten’. De ambitie dient daartoe als kompas, zowel aan de cao-tafel voor de premie als om aan de deelnemers in het fonds een uitzicht te bieden waar zij zich op kunnen richten.

Dit vraagt zorgvuldige afstemming tussen de cao-tafel en het pensioenfonds. Het fonds zal de vraag moeten beantwoorden of de premie voldoende is om de ambitie te schragen bij een risiconiveau dat het draagvlak van de deelnemers niet te boven gaat. Pas als dit het geval is mag het pensioenfonds de opdracht aanvaarden. Vervolgens zal het fonds periodiek meten of de premie en ambitie nog op elkaar aansluiten en dit rapporteren aan de cao-tafel. En als blijkt dat die aansluiting er niet meer is, zal de rapportage de vraag moeten bevatten: wat past u aan, de ambitie, de premie of beide?

Het vraagt ook een duidelijke communicatie naar de deelnemers, ongeveer als volgt. De jaarlijkse premie is volgens de meest actuele inzichten en bij het beleggingsbeleid dat wij voor u voeren voldoende om de ambitie te schragen die u ziet in uw pensioenoverzicht. Wij monitoren de premie en de ambitie periodiek en rapporteren daarover aan de cao-tafel.

Wat winnen we hiermee?

Zonder uitpuittend te willen zijn, noem ik

- Het helpt de cao-tafel bij het managen van de arbeidsvoorwaarde pensioen.

- Het helpt het pensioenfonds bij de eerlijke en duidelijke boodschap aan de deelnemers.
- Het helpt in het verwachtingsmanagement bij alle drie de partijen.
- Het helpt ook het verantwoordingsorgaan in het aanspreken van het pensioenfonds in zijn trustee-rol.
- En het helpt de toezichhouders DNB en AFM in hun extern toezicht door de transparantie in rollen en verantwoordelijkheden.

JT/oktober 2020